

ESENȚA MODELELOR DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ ȘI IMPACTUL LOR ASUPRA CREȘTERII ECONOMICE

Marina POPA,
drd.,lect.univ., ASEM

Abstract: La légitimation théorique des modèles de croissance repose normalement sur la capacité à générer une croissance économique qui profite à tous et d'accroître les investissements et les innovations, ce qui assure une plus grande compétitivité nationale.

Un model de dezvoltare economică încearcă explicarea sistemului de relații dintre factorii care conduc la creșterea economică și rezultatele procesului de creștere economică.

După cum se știe, în toate țările lumii predomină un anumit model de creștere economică. Aceasta se datorează mai multor factori interni și anume:

- Factori proprii de dezvoltare economică;
- Conceptul istoric specific de dezvoltare în baza anumitor doctrine economice;
- Dotarea diferită cu factori de producție;
- Nivelul de implicare a statului în economie.

Din aceasta abordare diferită de la o țară la țară, se pot desprinde cele mai reprezentative modele de creștere economică.

1. Modelul economic liberal sau modelul Anglo-saxon – acest model este utilizat pe larg în SUA, Anglia, Canada, fiind denumit și modelul Darwinist. Modelul liberal promovează companiile gigant și investițiile în vederea asigurării creșterii economice. Reperele fundamentale ale modelului sunt:

- ❖ Promovarea unei gestiuni macroeconomice, implicând un mare grad de neutralitate din partea statului. Statul este acceptat doar ca agent economic și decizional;
- ❖ Stabilirea măsurilor de protecție a concurenței între firme;
- ❖ Încredințarea sectorului privat și universităților mandatate de cercetare prioritățile naționale; [1. pag.26]
- ❖ Evitarea unei mari concentrări de putere, în sectoarele industrial și financiar, prin obligativitatea divizării marilor concerne;
- ❖ Impactul masiv al marilor companii asupra economiei prin influențarea pieții, procesului de producție, obținerii profitului și gestionării forței de muncă;
- ❖ Organele de conducere locale reglează sectorul privat prin legislație și măsuri administrative, ce au scopul să promoveze concurența în acest sector și să-l stimuleze atât pe producător cât și pe consumator;
- ❖ Salariul este direct proporțional cu studiile pe care le posedă angajatul;
- ❖ Prezența și influența minimă a sindicatelor în apărarea intereselor angajaților.

Succesul modelului economic liberal este promovat și asigurat, în mare măsură de rezultatele politicilor monetare și fiscale, elaborate de centrele și structurile financiare. Statul influențează subiecții economici în limitele minimumului necesar pentru menținerea ordinii sociale și economice, în rest – mizează pe legitățile economiei de piață. Logica modelului e foarte simplă: maximizarea investițiilor asigură crearea locurilor de muncă, implimentarea inovațiilor în procesul de producție, sporirea competitivității, creșterea productivității muncii și maximizarea creșterii economice. (Figura 1.1)[2.pag.6]

Acest model economic a fost un etalon pentru economiile statelor lumii în secolul XX, bazându-se pe creșterea investițiilor masive în domeniul tehnologiilor avansate în vederea stimulării productivității și a competitivității economiei naționale. (Figura 1.2).

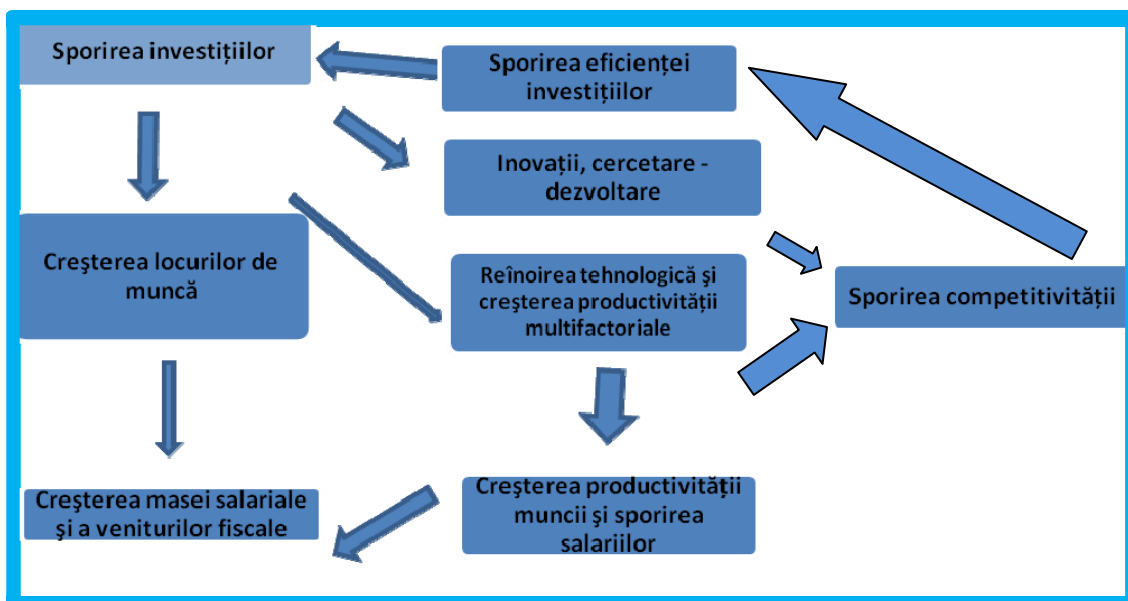

Figura 1.1: Modelul Anglo-saxon: Cercul virtuos al creșterii economice

Sursa: elaborat de autor în baza articolului: Le modèle de croissance anglo-saxon en théorie et en pratique; Analyse du régime de croissance américain Les cahiers de Recherche sociologique, janvier 2008. Pag.7

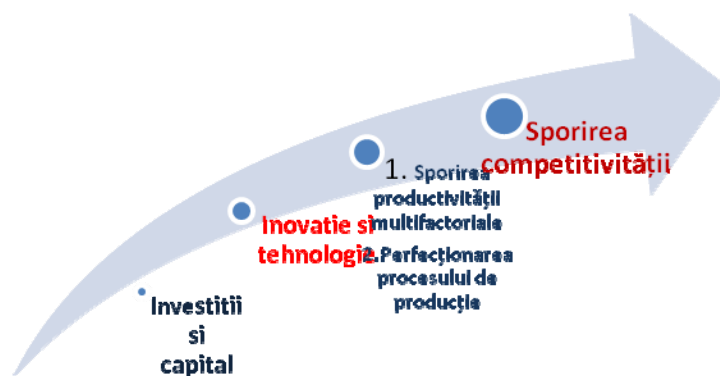

Figura 1.2: Modelul american al creșterii economice

Sursa: elaborat de autor

În contextul crizelor economice globale de la sfârșitul sec. al XX-lea și începutul sec. al XXI-lea, modelul economic liberal a intrat într-o criză profundă, ca consecință a declinului economic al SUA. Este destul de interesant faptul că hegemonul numărul unu în lume a început să se clatine puternic chiar de la primele simptome ale crizei. Recesiunea s-a aprofundat considerabil manifestându-se prin:

- ✓ Piața muncii s-a degradat rapid, din decembrie 2007 aproape 4,5 milioane de oameni și-au pierdut locurile de muncă;
- ✓ Producția industrială a scăzut considerabil;
- ✓ Rata șomajului s-a mărit până la 10%;
- ✓ Sistemul bancar a fost lovit dur, procedura de acordare a creditelor a devenit anevoioasă și îndelungată.

Evoluția indicatorilor macroeconomici din SUA în ultimii ani demonstrează în mod cert situația în care se află la moment economia gigantului economic.[vezi Tabelul 1.1]

Analizând evoluția indicatorilor din tabel se observă declinul economiei SUA. Din 2005 până în 2009 și-au sistat activitatea un șir de întreprinderi. Veniturile lor au scăzut până la 20% și mai mult. Au scăzut considerabil în 2009 atât importurile cât și

Tabelul 1.1. SUA – cerere, producție și preț

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
	Preț, Miliarde dolari	Procentul de variație				
Consum privat	8 694.1	3.0	2.8	0.2	-2.4	0.1
Consum public	1957.5	1.6	1.9	2.8	2.0	2.8
Formarea brută a capitalului fix	2440.6	2.0	-2.0	-3.4	-14.3	-3.3
Sector public	397.8	2.1	3.0	3.5	1.9	2.8
Sector privat: rezidenți	769.7	-7.1	-17.9	-20.7	-20.0	-1.4
Sector privat: alții	1273.1	7.5	4.9	1.7	-17.8	-6.4
Cererea internă finală	13092.2	2.6	1.8	0.0	-3.7	0.0
Cererea internă totală	13135.5	2.6	1.4	-0.2	-4.1	0.0
Exportul de bunuri și servicii	1311.5	9.1	8.4	6.2	-11.3	0.2
Importul de bunuri și servicii	2025.1	6.0	2.2	-3.4	-10.1	0.3
PIB	12421.9	2.8	2.0	1.1	-4.0	0.0
Indicele prețurilor de consum		3.2	2.9	3.8	-0.4	0.5
Rata șomajului		4.6	4.6	5.8	9.1	10.3

Sursa: adaptat de autor după datele OCDE, <http://www.oecd.org/eco/sources-and-methods>

exporturile de bunuri și servicii, nemaivorbind de PIB, care la începutul crizei avea o creștere anuală de până la 2%, pe când în 2009 scade cu 4% față de anul precedent. În primul trimestru al anului 2009, PIB-ul al SUA s-a contractat cu 5,7 %, în timp ce exporturile au scăzut cu 28,7%. [6] Piața muncii continuă să se confrunte cu grave probleme, astfel că în mai 2009, numărul persoanelor care au continuat să ceară ajutor de șomaj a urcat cu 110.000, la un nivel record de 6,79 milioane. La ora actuală, rata șomajului este de 9,4%, cu patru procente mai mare decât cea de la începutul recesiunii, în decembrie 2007.

Conform previziunilor făcute de către prestigiosul institut economic Los Angeles County Economic Development Corporation (LAEDC), PIB-ul SUA va înregistra o creștere de 2,6% în 2011 (continuând, de asemenea, pe creștere în 2012, procentul estimat urmînd a fi de 3,1%), se va înregistra o inflație de 2,5% în cursul anului 2011 (același nivel fiind prognozat și pentru 2012), principalul “motor” ale economiei americane fiind considerat consumul intern, iar ca sectoare “neperformante”, din acest punct de vedere, construcțiile nerezidențiale și cheltuielile guvernamentale.

2. Modelul economic european

Diferența semnificativă a modelului european de creștere economică față de modelele economice din celelalte țări OECD o reprezintă felul în care statul combate eșecurile piețelor și externalitățile. Majoritatea europenilor sunt mai dornici să transfere riscurile sociale către stat, astfel plătind impozite mai ridicate, atît pentru a se asigura că statul îi va susține în momentele dificile cât și pentru asigurarea unui anumit grad de coeziune socială.

Echilibrul unic între stat, individ și piață stă la baza tratatelor europene, a politicilor și a tradițiilor. Individului i se oferă posibilitatea incluziunii sociale și, astfel, dreptul la educație, sănătate și securitate socială. Latura economică arată o preferință pentru negocierea soluțiilor, însă, oferă de asemenea, cu diverse diferențe de-a lungul Europei, dreptul muncitorilor la informație, consultare, negocieri.

În principiu modelul, se evidențiază prin următoarele caracteristici:

- ✓ stabilește un sistem de securitate social și financiar printr-un regim de impozitare progresiv și taxe pe valoare adăugată;
- ✓ aloacă credite și finanțări pentru companii prin mecanisme stabilite de stat (cazul Franței) sau prin instituții bancare (cazul Germaniei);

- ✓ are puternice trăsături corporatiste: negocierile salariale organizate sunt foarte importante, salariile majorității lucrătorilor sunt fixate în urma negocierii colective, aceștia beneficiind de un nivel ridicat de protecție pe piața muncii.
- ✓ pune accent pe programele de formare profesională în sectorul industrial.

O caracteristică definitorie care individualizează practic modelul capitalismului social - democrat se referă la politica de protecție socială, posibil de realizat numai în condițiile unei economii prospere. Logica modelului se bazează pe careva acțiuni de natură macroeconomică și reacția la acestea a economiei. Statul trebuie să înregistreze surplusuri bugetare și ele trebuie canalizate spre investiții publice. Surplusul bugetar ar reduce din presiunile inflaționiste și va rezulta într-o rată a profitabilității redusă. Ultima va face pe firme să caute creșteri în productivitate. La fel, sunt încurajate politicile ce susțin un salariu corect.

Din perspectivă strict politică, modelul social european este un instrument a cărui utilitate constă în construirea unei identități europene comune și în justificarea inițiativelor comunitare de a proteja acest model. Devine tot mai evident faptul că ideea „modelului social european” este elementul-cheie în încercarea de a contura o identitate europeană împotriva celorlalte țări și a „amenințărilor” venite din partea unor economii precum China, India, SUA și a căror concurență economică este amplificată de fenomenul globalizării.

2.1 Promovarea unui nou model de creștere economică în cadrul UE în condițiile crizei financiare actuale

După al doilea război mondial, modelul european a ajutat relativ bine la promovarea creșterii economice și la susținerea justiției sociale. Însă, în ultima decadă, succesul Europei a fost îndoielnic, noi provocări și noi realități geo-politice afectează abilitatea Uniunii Europene de a genera creștere economică și de a menține coeziunea socială. Principalele provocări sunt:

- Apariția economiei bazate pe cunoaștere;
- Provocările din Asia; Comerțul internațional și competiția din partea Asiei generează diferențe de venit din ce în ce mai mari, Asia având un avantaj privind costurile muncii, atât în termeni absoluți, cât și în termeni relativi;
- Globalizarea și mobilitatea capitalurilor;
- Structura europeană de guvernanță; Structurile de guvernanță nu vor putea să se sincronizeze eficient într-o Uniune Europeană lărgită, lăsând Europa fragmentată și incapabilă să ofere un răspuns unitar la provocările existente. Lipsa coordonării macroeconomice reprezintă un risc pentru dezvoltarea economică și stabilitatea socială;
- Schimbările demografice. Cu o forță de muncă în scădere, dacă nu va exista o creștere corespunzătoare în nivelurile productivității, Uniunea Europeană se poate confrunta cu o scădere economică.

În asemenea condiții incerte asupra viitorului UE, în martie 2010 a fost elaborată Strategia Europa 2020. Scopul acestei strategii este să transforme UE într-o economie inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii, caracterizată prin niveluri ridicate de ocupare a forței de muncă, productivitate și coeziune socială. Europa 2020 oferă o imagine de ansamblu a economiei sociale de piață a Europei pentru secolul al XXI-lea.

Europa 2020 propune trei priorități care se susțin reciproc: [3, pag.36]

- creștere inteligentă: dezvoltarea unei economii bazate pe cunoaștere și inovare;
- creștere durabilă: promovarea unei economii mai eficiente din punctul de vedere al utilizării resurselor, mai ecologice și mai competitive;

- creștere favorabilă incluziunii: promovarea unei economii cu o rată ridicată a ocupării forței de muncă, care să asigure coeziunea socială și teritorială.
- UE a definit obiectivele principale care trebuie atinse până în 2020, și anume:
- 75% din populația cu vârsta cuprinsă între 20 și 64 de ani trebuie să aibă un loc de muncă;
 - 3% din PIB-ul UE investit în cercetare-dezvoltare (C-D);
 - obiectivele „20/20/20” în materie de climă/energie ar trebui îndeplinite (inclusiv o reducere a emisiilor majorată la 30%, dacă există condiții favorabile în acest sens);
 - rata abandonului școlar timpuriu trebuie redusă sub nivelul de 10% și cel puțin 40% din generația tânără trebuie să aibă studii superioare;
 - numărul persoanelor amenințate de sărăcie trebuie reduse cu 20 de milioane.
- Aceste obiective sunt interconectate și sunt cruciale pentru reușita întregii Europe. [Vezi tabelul 2.1.1]

Tabel 2.1.1. Agenda EUROPA 2020

Obiectivele principale		
<p>Creșterea ratei de ocupare a forței de muncă pentru populația cu vârsta cuprinsă între 20 și 64 de ani de la 69%, cât este în prezent, la cel puțin 75%.</p> <p>Atingerea obiectivului de a investi în cercetare și dezvoltare (C-D) 3% din PIB, în special prin asigurarea unor condiții mai favorabile pentru investiții ale sectorului privat în C-D, și stabilirea unui nou indicator pentru inovare.</p> <p>Reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu cel puțin 20% față de nivelurile din 1990 sau cu 30% dacă există condiții favorabile în acest sens, creșterea cu 20% a ponderii energiilor regenerabile în consumul nostru final de energie și creșterea cu 20% a eficienței energetice.</p> <p>Reducerea ratei abandonului școlar timpuriu de la 15%, cât este în prezent, la 10% și creșterea procentului de populație cu vârsta cuprinsă între 30 și 34 de ani cu studii postuniversitare de la 31% la cel puțin 40%.</p> <p>Reducerea numărului cetățenilor europeni care trăiesc sub pragul sărăciei cu 25%, astfel încât 20 de milioane de oameni să nu mai trăiască în sărăcie.</p>		
Creșterea Inteligență	Creșterea Durabilă	Creșterea favorabilă Incluziunii
<p>INOVARIE</p> <p>Inițiativa emblematică a Uniunii Europene „O Uniune a inovării”, menită să îmbunătățească condițiile-cadru și accesul la finanțare pentru cercetare și inovare, astfel încât să se consolideze lanțul inovării și să se stimuleze nivelul investițiilor pe întreg teritoriul Uniunii.</p>	<p>CLIMĂ, ENERGIE ȘI MOBILITATE</p> <p>Inițiativa emblematică a Uniunii Europene „O Europă eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor”, menită să sprijine decuplarea creșterii economice de utilizare a resurselor prin decarbonizare a economiei, sporirea utilizării surselor regenerabile, modernizarea transporturilor și promovarea eficienței energetice.</p>	<p>LOCURI DE MUNCĂ ȘI COMPETENȚE</p> <p>Inițiativa emblematică a Uniunii Europene „O agendă pentru noi competențe și noi locuri de muncă”, menită să modernizeze piețele muncii prin facilitarea mobilității forței de muncă și dezvoltarea competențelor de-a lungul întregii vieți, în vederea creșterii participării forței de muncă și a unei mai mari concordanțe între oferta și cererea de pe piața muncii.</p>
<p>EDUCAȚIE</p> <p>Inițiativa emblematică a Uniunii Europene „Tineretul în mișcare”, menită să sporească performanțele sistemelor educaționale și atractivitatea pe plan internațional a învățământului superior european</p>	<p>COMPETITIVITATE</p> <p>Inițiativa emblematică a Uniunii Europene „O politică industrială adaptată erei globalizării”, menită să îmbunătățească mediul de afaceri, în special pentru IMM-uri, și să sprijine dezvoltarea unei baze industriale solide și sustenabile, capabilă să facă față concurenței globale.</p>	<p>COMBATEREA SĂRĂCIEI</p> <p>Inițiativa emblematică a Uniunii Europene „O platformă europeană de combatere a sărăciei”, menită să asigure coeziunea socială și teritorială, astfel încât avantajele creșterii și ale creării de locuri de muncă să fie accesibile pe scară largă, iar cei care trebuie să facă față sărăciei și excluziunii sociale să aibă posibilitatea de a avea o viață demnă și de a avea un rol activ în societate.</p>
<p>SOCIETATEA DIGITALĂ</p> <p>Inițiativa emblematică a Uniunii Europene „O agendă digitală pentru Europa”, menită să accelereze dezvoltarea de rețele de internet de mare viteză și să permită gospodăriilor și întreprinderilor să beneficieze pe deplin de avantajele pieții unice digitale.</p>		

Sursa: EUROPA 2020, O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii. COMISIA EUROPEANĂ, Bruxelles, 3.3.2010, pag.36

3. „Modelul” asiatic al creșterii economice

Economiile asiatice reprezentate de tigrii asiatici din prima generație au înregistrat o creștere economică susținută după 1960, în vreme ce tigrii asiatici din a doua generație, China, Vietnam și India au înregistrat ritmuri ridicate de creștere după 1980.[3] Din anii '80, China a impulsionat creșterea în întreaga regiune. Pentru tigrii asiatici, creșterea rapidă, susținută, a fost combinată cu o distribuție uniformă a veniturilor, în vreme ce exporturile au crescut rapid, iar ritmurile de investiții au fost ridicate, formarea brută a capitalului fix depășind, în medie, 20% din PIB în perioada 1960-1990. Investițiile interne private și creșterea rapidă a capitalului uman au fost principalele motoare ale creșterii.

Principalii factori care au impulsionat boom-ul economic asiatic din sec. XXI au fost:

- + Intrările masive de capital străin;
- + Promovarea industriilor High-Tech și a economiei cunoașterii, prin activitatea numeroaselor centre de cercetare dezvoltare;
- + Deschiderea Zonelor Economice Speciale;
- + Dezvoltarea resurselor umane și a progresul tehnologic; Crearea unui sistem local pentru antreprenoriat și inovație în economiile est-asiatice permit întreprinzătorilor locali să aplice ideile altora prin sistemul de „learning by doing”;
- + Ritmul economisirii și cel al investițiilor ridicate, în special datorită nivelului redus al inflației, stabilității sistemului financiar-bancar;
- + Comunicarea strânsă între guvern și sectorul afacerilor;
- + Crearea unui mediu favorabil dezvoltării întreprinderilor private, atât pentru investitorii naționali, cât și pentru cei străini, respectându-se principiul tratamentului național;
- + Acumularea capitalului uman eficient. Tigrii asiatici din prima generație, lipsiți de resurse naturale, au investit în resursele umane, oamenii au fost considerați resursa cea mai de preț. Forța de muncă din aceste țări era și este printre cele mai adaptabile și disciplinate din lume.
- + Adoptarea politicii de substituție a importurilor.

Modelul asiatic pentru Republica Moldova

Toți se întrebă prin ce se explică performanța Chinei? Guvernul comunist de la Beijing a lansat în 2008 un program de încurajare a creșterii economice și consumului intern, în valoare de 586 miliarde dolari. Au investit masiv în infrastructură, au ieftinit creditele și au stimulat piața imobiliară. Consecințele au fost o creștere economică de 10,8%. În ciuda crizei economice, economia chineză a crescut, astfel, de la an la an, cu cel mai ridicat ritm din lume. Ultimele date arată ca ritmul de creștere economică a ajuns la 11%. Succesul se explică în principal prin creșterea producției industriale cu 18,1% și a investițiilor cu peste 25%. Și cum produc ieftin și în cantități industriale, au devenit cel mai mare exportator al lumii.

Reeșind din simplitatea lucrurilor expuse mai sus, ne întrebăm dacă am putea urma modelul chinez, mai ales că Republica Moldova a înregistrat în 2010 o creștere economică de 7,5%, producția industrială a sporit cu 11.2%, productivitatea muncii pe economie s-a majorat cu 21%? În acest caz ar trebui să mizăm pe următoarele aspecte:

- Implementarea unui program național de investiții în infrastructură, în producere, mediu, noi tehnologii, obligatoriu a se lua în calcul efectele economice produse de acestea;
- Stimularea exporturilor, profitând astfel, de faptul că deținem unele avantaje competitive în acest domeniu. În privința exporturilor, chiar dacă datele

statistice din ultima perioadă arată un sensibil avans, suntem încă departe de potențial;

- Revigorarea cercetării științifice și inovării, cu accent pe aplicabilitate în practic economică bazată pe parteneriatul între mediul de afaceri, universități și institute de cercetare.

Ne întrebăm mereu care ar fi cel mai eficient model de dezvoltare pentru Republica Moldova. Până acum sursa creșterii economice au fost remitențele, dar pe măsură ce numărul lor descrește, e necesar să identificăm alți stimulenți de creștere economică. Din experiența modelelor studiate putem conchide că un model economic eficient este bazat în mare parte pe politicile financiare, comerciale, sociale și inovaționale, iar scopul final ar fi obținerea unui efect sinergic între nivelul ridicat al educației, importul de tehnologie și întoarcerea persoanelor din străinătate, obținându-se în acest fel o creștere accentuată a productivității muncii.

În concluzie putem menționa că o bună înțelegere a modelelor de creștere economică este esențială pentru succesul analizei asupra cauzelor fundamentale ale creșterii economice. Doar modelele care aproximează bine realitatea și care descriu cu succes trăsăturile esențiale – atât cantitative cât și calitative – ale procesului de creștere pot oferi indicii cu privire la rolul cauzelor fundamentale în diferențele de venituri dintre țări. Factorii importanți ce contribuie la creștere prin prisma unui model economic sunt: investițiile, comerțul, inovațiile și factorul uman bine pregătit.

Bibliografie:

1. Chistruga M. Evoluția dezvoltării economice a țărilor Europei Centrale și de Est în perioada post-integrare. Chișinău, 2009.
2. Gagnon M.A.. Le modèle de croissance anglo-saxon en théorie et en pratique; Analyse du régime de croissance américain. Les cahiers de Recherche sociologique, janvier 2008.
3. Veron J.B. Le Vietnam: une nouvelle réussite du modèle de développement asiatique. La Jaune et la Rouge. 2005.
4. EUROPA 2020, O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii. COMISIA EUROPEANĂ, Bruxelles, 3.3.2010.
5. OCDE. Rapport interimaire de la stratégie pour une croissance verte: Concrétiser notre engagement en faveur d'un avenir durable. Paris: OCDE, 2010.
6. www.ocde.org